

“Esasen konu hep 2 nokta arasındadır”

Haftalık Politik ve Jeopolitik Gelişmeler

12 Mayıs 2025

Bu hizmet size **2blackdot** ve **Tema Grup** tarafından ücretsiz verilmektedir. Bu yazılanlar yatırım tavsiyesi değildir.

Hazırlayan: Hakan Çalışkantürk

2twoblackdots@gmail.com

<https://www.2blackdots.com>

*** Yasal Uyarı:*** Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Yatırım danışmanlığı hizmeti; aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri, yatırım ve kalkınma bankaları ile müşteri arasında imzalanacak yatırım danışmanlığı sözleşmesi çerçevesinde ve yetkili kuruluşlar tarafından kişilerin risk ve getiri tercihleri dikkate alınarak kişiye özel olarak sunulmaktadır. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler ise genel niteliktedir. Bu yorum ve tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihinize uygun olmayabilir. Bu nedenle sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Gerek bu yayındaki gerekse bu yayında kullanılan kaynaklardaki hata ve eksikliklerden ve bu yayındaki bilgilerin kullanılması sonucundaki yatırımcıların ve/veya ilgili kişilerin uğrayabilecekleri doğrudan ve/veya dolaylı zararlardan, kar yoksunluğundan, manevi zararlardan ve her ne şekilde olursa olsun üçüncü kişilerin uğrayabileceği her türlü zarardan dolayı **2blackdot** ve **Hakan Çalışkantürk** sorumlu tutulamaz.

Hindistan-Pakistan Gerilimi ve Büyük Güç Rekabeti Bağlamında Jeopolitik Dinamikler

Mayıs 2025 Hindistan-Pakistan Krizi: Tarihsel Arka Plan ve ABD-Çin Rekabeti Bağlamında Analiz

Prof. Dr. Murat KOÇ

Giriş

Hindistan ile Pakistan arasında, on yıllardır görülmemiş ciddiyette bir askeri kriz patlak verdi¹. Hindistan'ın Cemma ve Keşmir bölgesinde 22 Nisan 2025'te gerçekleşen ve çoğu turist 28 sivilin hayatını kaybettiği kanlı bir terör saldırısını takiben gerilim hızla tırmandı. Yeni Delhi yönetimi saldırıdan Pakistan destekli militanları sorumlu tutarak 7 Mayıs'ta Pakistan topraklarına karşı "Sindoor Operasyonu"² kod adlı misilleme füze saldırıları başlattı. Cevaben Pakistan ordusu da 10 Mayıs'ta "Bunyan al-Marsus Operasyonu" adıyla Hindistan'ın çeşitli hedeflerine insansız hava araçları ve füze saldırıları düzenledi. Üç gün süren yoğun çatışmaların ardından, nükleer silahlı iki komşu ülke ABD'nin arabuluculuğuyla 10 Mayıs akşamı bir ateşkes konusunda uzlaştı. Ancak ateşkes ilanını takiben taraflar birbirini provokasyonlarla suçlamaya, sınır hattında ise silah sesleri duyulmaya devam ediyor.

Bu çalışmada, Mayıs 2025 krizinin tarihsel kökenlerini ve yaşanan son gelişmeleri analiz ederek; bu krizden çıkarılan dersleri **ABD-Çin stratejik rekabeti** bağlamında değerlendirmeye çalışacağız. Bu bağlamda;

- Keşmir merkezli Hindistan-Pakistan çekişmesinin enerji güvenliği ve büyük güçlerin jeostratejik projeleri üzerindeki etkisi incelenecek;
- Çin'in **Kuşak-Yol Girişimi (BRI)** ile bölgede artan nüfuzu karşısında **ABD-Hindistan iş birliğinin** boyutları ele alınacak,
- **Küresel ticaret savaşları ve tedarik zinciri güvenliği** perspektifinden bölgesel krizlerin etkileri değerlendirilecek,
- Uluslararası sistemdeki **çok kutuplu düzenin yükselişi ve Küresel Güney'in yeni rolü** kapsamında Hindistan-Pakistan krizinin anlamı tartışılacaktır.
- Son olarak, geleceğe yönelik olası **senaryolar** tartışılarak, **tırmanmanın riskleri, diplomatik çözüm ihtimalleri ve nükleer caydırıcılığın rolü** üzerine politika yapıcılara yönelik çıkarımlar sunulacaktır.

Tarihsel Arka Plan: Keşmir Sorunu ve Nükleer Caydırıcılık

Hindistan ile Pakistan arasındaki düşmanlığın tohumları, 1947'de Britanya Hindistan'ın bölünmesiyle atıldı. İki yeni devletin kurulmasıyla birlikte çoğunluğu Müslüman olan Pakistan ve çoğunluğu Hindu olan Hindistan arasında kalan **Cemma Keşmir Prenslığı**, her iki ülkenin de hak iddia ettiği tartışmalı bir bölge haline geldi³. 1947-48'de Keşmir uğruna ilk savaş patlak verdi ve 1949'daki Karaçi Anlaşması ile fiili bir ateşkes hattı tesis edildi. İlerleyen yıllarda Keşmir nedeniyle **1965** ve **1971**'de iki savaş daha yaşandı; 1971 savaşı Doğu Pakistan'ın Bangladeş olarak ayrılmasıyla sonuçlandı. 1972 Simla Anlaşması'yla Cemma-Keşmir'i fiilen ikiye bölen **Kontrol Hattı (LoC)** resmileşti. Ancak sorun çözülmedi ve 1980'lerden itibaren Keşmir'de Hindistan yönetimine karşı Pakistan destekli olduğu iddia edilen silahlı ayaklanma şiddetlendi. 1998 yılında her iki ülkenin de birbirlerini takip ederek nükleer silah testleri gerçekleştirmesi, çatışmaya yeni bir boyut kazandırdı. Takip eden yıl Keşmir'de meydana gelen **Kargil krizi (1999)**⁴, iki nükleer gücü ilk kez sıcak bir çatışmanın eşiğine getirdi.

Nükleer silahların ortaya çıkışı, Hindistan ile Pakistan arasındaki **caydırıcılık dengesini** kökten değiştirdi. **Nükleer caydırıcılık**, iki ülke arasında tam kapsamlı bir savaşı engelleyen bir çatı sağlarken, "istikrar-istikrarsızlık paradoksu" olarak bilinen olgu çerçevesinde sınırlı konvansiyonel çatışmaların devam etmesine yol açtı⁵. Teoride karşılıklı nükleer dehşet dengesi büyük bir savaşı göze almayı caydırıcı kılarken, pratikte Pakistan'ın daha zayıf konvansiyonel kapasitesini nükleer şemsiye altında telafi etmeye çalışması ve Hindistan'ın itidalli davranmasıyla sonuçlandı. Bu dinamik, özellikle **Keşmir kaynaklı krizlerde** kendini gösterdi: 1999 Kargil çatışması, 2001 Parlamento saldırısı sonrası 2002 sınır krizi ve **2019 Balakot hava harekâtı** gibi olaylarda uluslararası toplumun devreye girerek tansiyonu düşürmesi gerekti. Nitekim 2019 Şubat'ında Pulwama'da 40 Hint güvenlik görevlisinin öldüğü terör saldırısı sonrası Hindistan'ın Pakistan topraklarına hava saldırısı düzenlemesiyle tırmanan krizde, ABD başta olmak üzere büyük güçlerin hızlı diplomatik müdahalesi savaşın önüne geçmiştir⁶. Ancak Keşmir sorunu çözülemediği için düşük yoğunluklu çatışma ve siyasi gerginlik kronik bir hal almış; iki ülke 2003'te resmen ateşkese varmış olsa da sınırlarda sık sık silahlı çatışmalar ve karşılıklı suçlamalar süreklilik kazanmıştır⁷.

Mayıs 2025'te Tırmanan Gerilim ve Son Gelişmeler

2025 yılındaki krize zemin hazırlayan süreç, yukarıda bahsedilen tarihsel bağlamın son halkası olarak değerlendirilebilir. 22 Nisan 2025'te Hindistan kontrolündeki Keşmir'in Pahalgam bölgesinde meydana gelen büyük çaplı terör saldırısı, halihazırda kırılgan olan ateşkese bozarak yeni bir krizi tetiklemiştir. Saldırıyı Pakistan merkezli olduğu bilinen **Lashkar-e-Taiba** bağlantılı **The Resistance Front (TRF)** üstlenmiş, ancak örgüt daha sonra sorumluluğu reddetmiştir. Hindistan ise teröristlerin Pakistan

¹ <https://www.npr.org/2025/05/11/g-s1-65755/india-pakistan-ceasefire-shaken-overnight-fighting-kashmir>

² "Sindoor" (Hintçede: सिंदूर), Güney Asya kültürlerinde özellikle evli Hindu kadınların saç ayırımına sürdüğü kırmızı renkli toz anlamına gelir. Genellikle evliliğin sembolü olarak kullanılır ve kadının evli olduğunu gösterir. Sindoor, geleneksel olarak sadakat, evlilik bağı ve kadınlık onuru gibi kavramlarla ilişkilendirilir. Ulusal onuru, kutsal bağı veya dış sembollerini koruma vurgusuyla seçilmiş sembolik bir isimdir.

³ <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-between-india-and-pakistan>

⁴ Kargil Krizi (1999), Hindistan ile Pakistan arasında meydana gelen ve Keşmir bölgesindeki Kargil bölgesinde yoğunlaşan ciddi bir sınır çatışmasıdır. Her iki ülkenin de nükleer gücü sahibi olduğu bir dönemde yaşanması, krizi son derece tehlikeli hale getirmiş ve uluslararası endişeye neden olmuştur.

⁵ <https://www.belfercenter.org/publication/india-and-pakistans-unstable-peace-why-nuclear-south-asia-not-cold-war-europe>

⁶ <https://www.foreignaffairs.com/india/india-pakistan-kashmir-are-perilously-close-brink>

⁷ <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-between-india-and-pakistan>

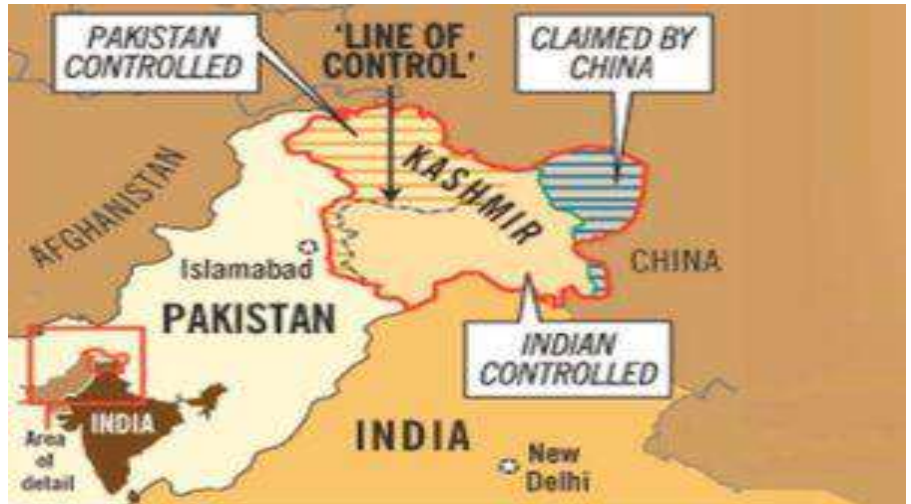
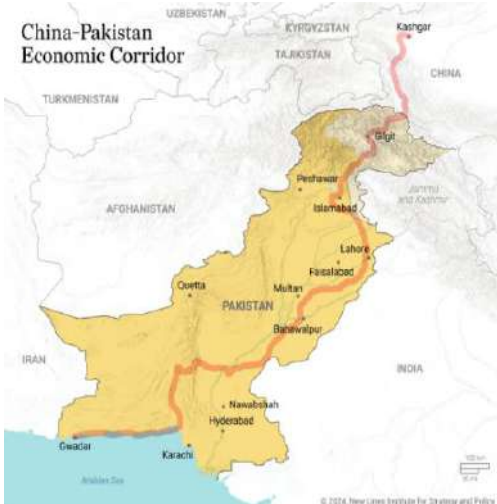
tarafından desteklendiğini iddia ederek sert tedbirlere yönelmiş: İslamabad yönetimi suçlandı, Pakistan ile sınır ticareti ve ulaşımı kısıtlayıcı adımlar atılmış ve en önemlisi **Indus Nehri Suları Anlaşması'nın askıya alınabileceği** açıklanmıştır. Yeni Delhi'nin **Indus Nehri'ni Pakistan'a karşı baskı unsuru** olarak kullanma tehdidi, İslamabad'da "savaş sebebi" sayılacağı uyarılarına yol açmıştır. Nitekim Indus gibi hayati su kaynaklarının kesilmesi Pakistan'ı elektrik üretiminden tarıma kadar pek çok alanda felç etme potansiyeline sahip. 2025 krizi sırasında Hindistan'ın bu anlaşmayı askıya alma adımı, Pakistan'ın hidroelektrik kapasitesinin %90'ının (9.3 GW) tehlikeye girmesi anlamına gelmiştir⁸.

Saldırıyı izleyen günlerde Keşmir ve Sınır hattında karşılıklı topçu ateşi ve küçük çaplı çatışmalar yaşanırken, Pakistan hava sahasını Hint uçuşlarına kapatma, diplomatik ilişkileri azaltma gibi önlemler aldı. 7 Mayıs sabahı Hindistan ordusu, **Rafale savaş uçakları** ve karadan fırlatılan füzelerle Pakistan topraklarındaki belirli hedeflere yönelik **14 ayrı nokta atışı** gerçekleştirdiğini duyurdu. "Sindoor Operasyonu" adı verilen bu saldırılarda Hindistan, **Jaish-e-Mohammed** ve **Lashkar-e-Taiba** kamplarını vurduğunu ve Pakistan ordusunun hedef alınmadığını savunurken; Pakistan tarafı füze ve bomba darbelerinin sivil alanlara isabet ettiğini, camilerin dahi vurulduğunu ve en az 31 sivilin öldüğünü açıkladı. Hindistan hava kuvvetlerinin gelişmiş **SCALP seyir füzeleri** ve güdümlü bombalar kullandığı, ayrıca karadan atılan BrahMos füzeleri ve insansız "dolaşan mühimmat" ile hedeflerin imha edildiği bildirildi.

Sindoor Operasyonu sonrası iki taraf arasındaki çatışma hızla çok cepheli bir hal aldı. Pakistan ordusu sınır bölgelerinde Hint mevzilerine top ve havan atışlarıyla karşılık verirken, ilk kez geniş ölçekli **İHA (İnsansız Hava Aracı)** kullanımı görüldü. Bu kriz, Hindistan ve Pakistan'ın **birbirlerinin askeri unsurlarına saldırmak için silahlı drone'ları yoğun olarak kullandığı ilk çatışma** olarak tarihe geçti. 8-9 Mayıs boyunca taraflar hem Keşmir LoC boyunca hem de **Pencap sınırında** karşılıklı hava ihlalleri ve İHA düşürme olayları yaşadı. İki taraf da birbirine ait birkaç insansız hava aracını vurarak düşürdüğünü iddia etti. Ayrıca Pakistan, Hindistan'ın kritik altyapılarına siber saldırılar düzenlendiğini öne sürerken, Hindistan tarafı Pakistan sınırına yakın Pencap eyaletinde düşman İHA'ları tespit edildiğini duyurdu.

10 Mayıs'ta Pakistan ordusu durumu tırmandırarak Hindistan içlerine doğru misilleme yapma yoluna gitti. "Bunyan al-Marsus Operasyonu"⁹ adı verilen harekât çerçevesinde Pakistan, Hindistan'ın bazı büyük şehirleri yakınlarına roket ve İHA saldırıları düzenlediğini açıkladı. İslamabad yönetimine göre bu operasyon Hindistan'a "ders vermek" amacı taşıyordu ve Pakistan Başbakanı Şahbaz Şerif, akşam saatlerinde televizyonda yaptığı açıklamada Pakistan'ın "zafer kazandığını" iddia ederek 11 Mayıs gününü ülke çapında şükran günü ilan etti. Ancak aynı saatlerde çatışmaların daha fazla tırmanmasını engellemek için uluslararası diplomatik girişimler yoğunlaştı. ABD, **nükleer bir savaş riski** taşıyan bu krizde aktif arabuluculuk rolü üstlendi. Washington'un öncülüğünde yürütülen acil diplomasi trafiğine Çin, Suudi Arabistan, Birleşik Krallık gibi aktörler de destek verdi. Nihayet 10 Mayıs akşamı her iki ülke de **yerel saatle 17:00'den itibaren ateşkes** konusunda anlaşmalarını duyurdu. Bu anlaşmaya göre kara, hava ve denizde tüm saldırılar durdurulacak ve 12 Mayıs'ta doğrudan görüşmelere başlanacaktı. Ne var ki, ilan edilen ateşkes dakikalarında dahi karşılıklı top atışlarının sürdüğü haberleri geldi; taraflar, ateşkesi ilk bozduğu iddiasıyla birbirlerini suçladı. Yine de uluslararası toplumun yoğun baskısı sayesinde çatışma tam ölçekli bir savaşa dönüşmeden şimdilik yatıştırıldı. Kriz boyunca **ABD ve Çin** resmî açıklamalarında her iki tarafa da itidal çağrısında bulundu; Pekin yönetimi Hindistan'ın operasyonundan "endişe duyduğunu" belirtip olayların kapsamlı soruşturulmasını isterken, Washington taraflara gerilimi düşürmeleri yönünde telkinlerde bulundu. Bu durum, bölgesel bir çatışmanın küresel güç dengeleriyle ne denli iç içe geçtiğini gösteren çarpıcı bir örnek oldu¹⁰.

Enerji Güvenliği ve Rotalar Üzerindeki Mücadele

Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru (CPEC) haritası: Çin'in Sincan eyaletindeki Kaşgar'dan başlayarak Pakistan'ın Gvadar limanına ulaşan koridor, Keşmir bölgesindeki Gilgit-Baltistan üzerinden geçmektedir.

⁸ <https://ipaneurpack.com/conflict-with-india-seriously-endangers-pakistans-energy-security>

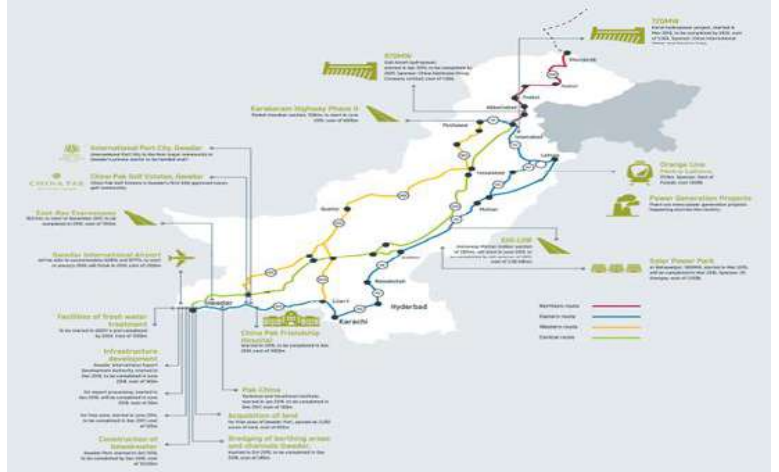
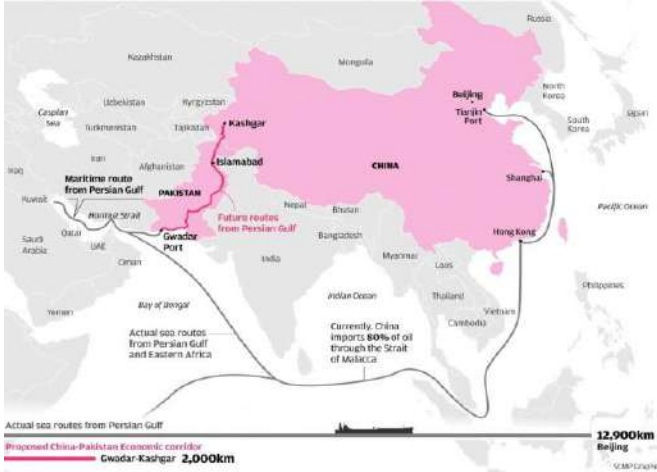
⁹ "Bunyan al-Marsus" (البنيان المرسوس) ifadesi, Arapça kökenli olup Kur'an-ı Kerim'de Saff Suresi, 4. ayette geçer. Türkçeye "sıkı sıkıya kenetlenmiş yapı" veya "birbirine kenetlenmiş sağlam bir yapı" olarak çevrilir.

¹⁰ <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-between-india-and-pakistan>

Hindistan ile Pakistan arasındaki kronik Keşmir ihtilafı, sadece etnik-dini temelli bir toprak kavgası olmanın ötesinde, **enerji güvenliği ve ulaştırma rotaları** mücadelesiyle de yakından ilişkilidir. Keşmir bölgesi, coğrafi konumu itibarıyla **Güney Asya, Orta Asya ve Çin'in kesişim noktasında** yer almaktadır. Kuzeyde Çin'in Sincan (Xinjiang) bölgesine komşu olan Keşmir, aynı zamanda batıda enerji zengini Orta Asya'ya ve Afganistan üzerinden Basra Körfezi'ne uzanan güzergâhların yakınındadır¹¹.

Bu nedenle **"Kuşak-Yol"** jeoekonomik denkleminde Keşmir'in stratejik ağırlığı büyüktür. Nitekim pek çok analizde vurgulandığı üzere, Keşmir, Çin'in Kuşak-Yol girişimi ve özellikle Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru açısından hayati bir bileşen konumundadır.

Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru (CPEC), Çin'in 2015 yılında başlattığı Kuşak-Yol Girişimi kapsamındaki en bayrak projelerden biri olup yaklaşık **3.000 km** uzunluğunda bir kara ve enerji ulaştırma hattıdır¹². CPEC, Çin'in batısındaki Kaşgar'dan başlayarak Pakistan topraklarını boydan boya kat etmekte ve Arap Denizi kıyısındaki Gvadar limanında son bulmaktadır. Bu hat, Pakistan'ın Hindistan'la anlaşmazlık konusu olan Gilgit-Baltistan bölgesinden geçerek Keşmir coğrafyasını fiilen Çin'in stratejik hesaplarına dâhil etmektedir. Pekin açısından bu koridorun en önemli getirilerinden biri, Çin'in uzun yıllardır dile getirdiği **"Malakka İkilemi"** ne alternatif bir çözüm sunmasıdır.

Çin'in petrol ve doğalgaz ithalatının büyük kısmı şu an için Hindistan'ın deniz hakimiyetine yakın güzergâhlardan, örneğin Hürmüz Boğazı'ndan geçip Malakka Boğazı üzerinden Uzakdoğu'ya ulaşmaktadır. Bu durum, kriz zamanlarında Çin'in enerji arz güvenliğini riske atabilecek **boğaz darboğazlarına bağımlılık** yaratmaktadır. Oysa CPEC sayesinde Çin, Pakistan toprakları üzerinden doğrudan Hint Okyanusu'na ve Orta Doğu enerji kaynaklarına kara bağlantısı elde edebilecektir. Böylece Pekin, Malakka veya Hürmüz gibi dar geçitlere mahkûm olmadan petrol ve gaz akışını sürdürebilecek alternatif bir rotaya kavuşmayı hedeflemektedir. Çinli stratejistler, Malakka ve Hürmüz Boğazlarını "güvenlik risklerine açık" boyunlar olarak görürken, Pakistan üzerinden bir ulaştırma koridorunun bu riskleri azaltacağını vurgulamaktadır¹³.

Pakistan için de CPEC projesi, yalnızca ekonomik kalkınma değil, aynı zamanda **enerji altyapısının geliştirilmesi** anlamına gelmektedir. Koridor kapsamında Pakistan'da birçok otoyol, demiryolu, liman ve enerji santrali yatırımı yapılmış veya planlanmıştır. Özellikle Pakistan'ın kronik elektrik ve yakıt sıkıntısına çare olacak enerji santralleri ve LNG terminalleri CPEC finansmanı ile inşa edilmektedir. İslamabad yönetimi, CPEC'i **"game changer"** (oyun değiştirici) olarak nitelendirerek ekonomisini canlandırma ve Hindistan karşısında jeostratejik konumunu güçlendirme aracı olarak görmektedir.

2025'te patlak veren kriz sırasında Pakistan'ın enerji arzında yaşadığı zorluklar da bu projelerin önemini hatırlatmıştır. Çatışmalar nedeniyle Pakistan'da petrol istasyonlarında akaryakıt kıtlığı baş gösterdiği, hükümetin benzin satışlarını geçici olarak kısıtladığı bildirilmiştir. Rystad Energy analizine göre, uzun bir çatışma her iki ülkenin de enerji ihtiyacını karşılama kapasitesini ciddi şekilde zora sokabilir, ancak özellikle Pakistan'ın durumu kırılgandır. Hindistan günde 5,4 milyon varil petrol tüketirken Pakistan sadece 250 bin varil tüketmektedir ve Hindistan'ın bir aylık stratejik petrol stoku varken Pakistan'ın ancak 20 günlük ticari stoku bulunmaktadır. Dolayısıyla çatışma derinleşseydi Pakistan'ı ani bir enerji krizi vurabileceği hesaplanmıştır¹⁴.

Öte yandan **Hindistan** cephesinde de enerji güvenliği, Pakistan ile ilişkilerde önemli bir saik olagelmıştır. Hindistan hızla büyüyen ekonomisini beslemek için dış enerji kaynaklarına giderek daha bağımlı hale gelmektedir – petrol ihtiyacının %85'ini, doğalgazın %50'den fazlasını ithal etmektedir. Coğrafi olarak Hindistan, batısında İran ve Orta Asya gibi zengin enerji rezervlerine yakın olmasına rağmen, Pakistan ile arasında düşmanlık bulunduğundan bu kaynaklara doğrudan kara yolu veya boru hattı erişimi yoktur. Örneğin, uzun yıllardır gündemde olan **TAPI doğal gaz boru hattı projesi** (Türkmenistan-Afganistan-Pakistan-Hindistan) ve **IPI boru hattı** (İran-Pakistan-Hindistan) bölgedeki istikrarsızlık ve rekabet nedeniyle bir türlü hayata geçirilememiştir¹⁵.

¹¹ <https://iges.ba/en/geopolitics/geopolitical-significance-of-kashmir>

¹² <https://newlinesinstitute.org/strategic-competition/mapping-a-u-s-strategy-to-counter-chinas-cpec-clout>

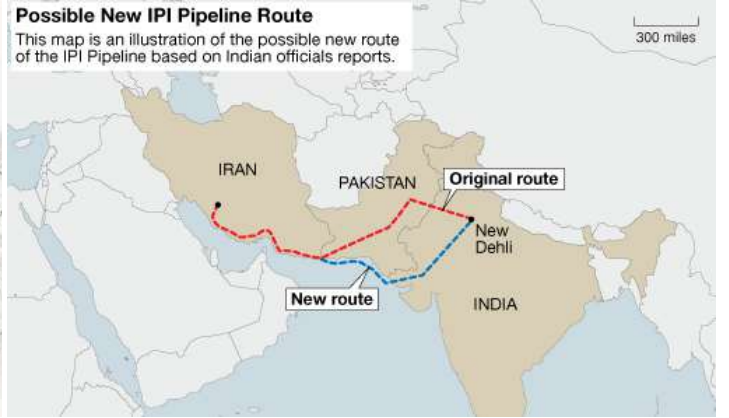
¹³ <https://www.files.ethz.ch/isn/154357/energysecurity.pdf>

¹⁴ <https://ipanewspack.com/conflict-with-india-seriously-endangers-pakistans-energy-security>

¹⁵ <https://www.files.ethz.ch/isn/154357/energysecurity.pdf>

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tapi-projesinin-afganistan-kisminin-insasi-basladi/1071778>

<https://sahipkiran.org/2013/05/09/orta-asyanin-kurtleri-beluciler/attachment>

TAPI projesi kâğıt üstünde Hindistan'ın gaz ihtiyacının önemli bir kısmını karşılayabilecekken, Afganistan'daki iç savaş ve Pakistan-Hindistan güvensizliği nedeniyle ilerleme sağlanamamıştır. Benzer şekilde, Pakistan topraklarından geçecek İran doğalgaz hattı da ABD'nin yaptırım baskıları ve Yeni Delhi'nin çekinceleriyle rafa kalkmıştır. Bu durum, Hindistan'ı enerji tedarikinde deniz yollarına ve pahalı LNG ithalatına bağımlı bırakmaktadır¹⁶.

Keşmir ve çevresindeki jeopolitik tablo bu nedenle bir enerji koridorları **rekabeti olarak da okunabilir**. Eğer Hindistan ve Pakistan arasında barış ve iş birliği tesis edilebilseydi, Keşmir üzerinden Güney Asya'yı Orta Asya ve Çin'e bağlayacak kara koridorları her iki ülkenin de yararına olabilirdi. Örneğin, güvenli bir Keşmir hattı Hindistan'a Pakistan üzerinden Orta Asya doğal gazını veya Orta Doğu petrolünü kara yoluyla getirebilirdi. Ancak mevcut ihtilaf, böyle bir senaryonun önünü kapatmaktadır. Aksine, Çin'in Pakistan ile ortaklaşa yürüttüğü CPEC projesi, Hindistan'ı dışlayan bir enerji ve ticaret koridoru inşa etmektedir. **Kashmir'in statüsü** de bu bağlamda enerji jeopolitiğiyle iç içe geçmiştir: Hindistan, CPEC güzergâhının kendi egemenlik iddia ettiği bölgelerden (Gilgit-Baltistan) geçmesine itiraz ederken; Pakistan ve Çin, bu stratejik projeyi korumak için bölgedeki nüfuzlarını pekiştirmektedir. 2025 krizinin Keşmir eksenli çıkışı da bu nedenle **büyük güçlerin enerji ve altyapı mücadelesiyle doğrudan bağlantılıdır**. Kriz sırasında Çin Dışişleri'nin Hindistan'ın askeri operasyonuna tepki gösterirken itidal çağrısı yapması, esasen CPEC'in güvenliğini ve bölgesel istikrarı koruma endişesinden kaynaklanmıştır. Benzer şekilde, Hindistan'ın kriz esnasında Pakistan'a karşı **Indus sularını kesme kozunu** oynaması da enerji-güvenlik denklemindeki mücadelenin bir parçasıdır.

Çin'in Çevrelenmesi Stratejisi ve Kuşak-Yol'a (Yeni İpek Yolu) Karşı ABD-Hindistan İş Birliği (Yeni Baharat Yolu)

Hindistan-Pakistan gerilimi, yalnızca iki ülkenin meselesi olmayıp **ABD-Çin rekabetinin Güney Asya'daki yansımaları** çerçevesinde ele alınmalıdır. Çin, son yıllarda Kuşak-Yol Girişimi kapsamında Güney Asya'ya ekonomik ve stratejik nüfuzunu artırırken, Hindistan kendini adeta bir **"Çin tarafından çevrelenme" (containment)** stratejisinin hedefi olarak görmektedir. Pekin'in **"İnci Dizisi"** olarak adlandırılan stratejik liman ağları (Myanmar, Sri Lanka, Pakistan Gvadar vb.) ve Pakistan ile **"her koşulda dostluk"** ittifakı, Yeni Delhi'de ciddi endişelere yol açmıştır¹⁷.

Çin'in Pakistan'la yakın askeri iş birliği ve bölgedeki yatırımları, Hindistan açısından sadece geleneksel rakibi Pakistan'ın güç kazanması değil, aynı zamanda kendi çevresinde Çin etkisinin artması anlamına gelmektedir. Nitekim Hint stratejistler, Çin'in Kuşak-Yol hamlelerini ve Pakistan'la ittifakını dengelemek üzere bir **"karşı-çevreleme" (counter-encirclement)** politikası geliştirme gereğini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım kapsamında Hindistan, **donanmasını Hint Okyanusu'nda güçlendirmekte**, bölgede Çin karşıtı denge unsuru olabilecek ülkelerle (Japonya, Avustralya, Vietnam gibi) iş birliğini artırmakta ve küresel güçlerle stratejik ortaklıklara girişmektedir¹⁸. Yapılan bir akademik değerlendirmede, Hindistan'ın Çin'in kuşatmasına yanıt olarak **deniz aşırı askeri üsler kurma, ittifaklar inşa etme ve ABD ile yakınlaşma** adımlarını "sınırlı sert dengeleme" (limited hard balancing) olarak tanımlamıştır. Bu çerçevede Hindistan'ın ABD ile ilişkilerinde son yıllarda belirgin bir stratejik yakınsama yaşanmıştır.

¹⁶ <https://moderndiplomacy.eu/2025/01/17/securing-indias-maritime-energy-routes-challenges-and-strategic-responses>

¹⁷ <https://openurl.ebsco.com/EPDB%3Agcd%3A13%3A31632765/detailv2?sid=ebsco>

¹⁸ <https://www.airuniversity.af.edu/JIPA/Display/article/3371481/limited-hard-balancing-explaining-indias-counter-response-to-chinese-encirclement>

ABD, Çin'in Asya'daki yükselişini dengelemek için **Hindistan'ı kilit bir ortak olarak** görmektedir. Özellikle 2017'den bu yana ABD-Japonya-Hindistan-Avustralya dörtlü güvenlik diyalogu (Quad) canlandırılmış; 2022'de "Hint-Pasifik Ekonomik Çerçevesi" kurulmuş; 2023'te ise **Hindistan-Orta Doğu-Avrupa Ekonomik Koridoru (IMEC)** gibi Kuşak-Yol'a alternatif projeler duyurulmuştur¹⁹.

Washington, Yeni Delhi'yi Asya'da Çin etkisini sınırlandıracak bir denge unsuru olarak desteklerken, Hindistan da bu iş birliğinden hem ekonomik hem askeri kazanımlar elde etmektedir. Örneğin, ABD Hindistan'a gelişmiş silah sistemleri ve istihbarat desteği sağlamakta; ortak askeri tatbikatlar düzenlenmekte, nükleer teknolojiden uzay araştırmalarına kadar çok boyutlu ortaklıklar geliştirilmektedir. 2025 Mayıs krizinde de ABD'nin aktif arabuluculuğu, Hindistan nezdinde Washington'un güvenilir bir ortak olarak konumunu pekiştirmiştir. Kriz boyunca Amerikan yetkilileri hem Yeni Delhi hem İslamabad ile sürekli temas halinde olmuş; hatta eski ABD Başkanı Donald Trump bile basına yaptığı açıklamada Hindistan ile Pakistan'ın "er ya da geç bir şekilde hesaplaşacağını" söyleyerek duruma dikkati çekmiştir²⁰. Her ne kadar Hindistan geleneksel olarak "**bağlantısızlık**" politikası güderek büyük güçlerden eşit mesafe prensibini vurgulasa da fiiliyatta son yıllarda ABD ile jeostratejik çıkarlarının örtüşmesi neticesinde **örtük bir ittifak** olduğu söylenebilir. Çin'in Kuşak-Yol hamlesine karşı alternatif alt yapı finansmanı (örn. **Mavi Nokta Ağı girişi**²¹) ve tedarik zinciri ortaklıkları geliştirme gibi alanlarda ABD-Hindistan iş birliği artmıştır.

Mayıs 2025 krizi, **Çin-ABD rekabetinin bölgesel krizlere etkisini** gözler önüne sermiştir. Çin, Pakistan'ın kadim müttefiki olarak görülse de bu kriz sırasında oldukça temkinli bir tutum sergilemiştir. Pekin, Hindistan'ın Pakistan'a yönelik operasyonunu "talihsiz" olarak nitelmiş ve tarafları itidale davet etmiştir. Bu mesaj, Çin'in bir yandan Pakistan'ı desteklerken diğer yandan çatışmanın kontrolden çıkmasını istemediğini göstermektedir. Zira bir Hindistan-Pakistan savaşı, Çin'in bölgedeki ekonomik yatırımlarını (CPEC dahil) tehlikeye atabileceği gibi, Çin'i zor bir ikileme karşı karşıya bırakacaktır: Ya Pakistan'a açıkça askeri destek vermek zorunda kalacak (ki bu ABD ile doğrudan karşı karşıya gelme riskini taşır) ya da Pakistan'ı yüzüstü bırakarak güvenilirliğini sarsacaktır. Dolayısıyla Çin, krizin büyümemesi için perde arkasında diplomatik çaba harcamış ve Pakistan'a da ateşkesine uyma yönünde telkinde bulunmuştur. ABD ise bu krizde açıkça Hindistan'a yakın durmuştur. Amerikan Dışişleri, Hindistan'ın terörle mücadelesini meşru gördüğünü belirtirken, Pakistan'ı gerilimi tırmandırmamaya çağırmıştır. Bununla birlikte Washington, nükleer gerilim ihtimalini dikkate alarak Hindistan'ı da itidale davet etmiş ve doğrudan temasla Modi hükümetini soğukkanlı olmaya ikna etmeye çalışmıştır²². Bu yönüyle bakıldığında, Hindistan-Pakistan krizinin çözümünde büyük güçlerin iş birliği yapmak yerine devam eden rekabet içinde oldukları gözlenmiştir: ABD etkin arabulucu rolünü üstlenirken, Çin arka planda kalmayı tercih etmiş ancak kendi çıkarlarını korumaya odaklanmıştır.

Çin'in büyük stratejisinde Hindistan-Pakistan denkleminin önemli bir yer tuttuğu açıktır. **CPEC projesi**, sadece Çin-Pakistan ikili ilişkisini ilgilendiren bir ekonomik kalkınma projesi değil, aynı zamanda **Çin'in ABD müttefiklerince çevrelenme endişesine karşı geliştirdiği bir jeostratejik hamle**dir. Yani CPEC gibi altyapı projeleri, Çin'in ABD ve müttefiklerinin kuşatmasını yarma stratejisinin parçasıdır. Bu perspektiften bakıldığında, Hindistan'ı ABD ile yakınlaştıracak veya Pakistan'ı istikrarsızlaştıracak her gelişme, Çin'in bölgesel konumuna meydan okuma potansiyeli taşır. Mayıs 2025 krizi de Hindistan'ı stratejik olarak daha fazla Batı kampına yaklaştırmıştır. Kriz sonrası Hindistan ile ABD arasındaki güvenlik istişarelerinin yoğunlaştığı, ABD'nin Hindistan'a gelişmiş silah satışlarını hızlandırdığı ve ortak askeri kapasite geliştirme (örneğin füze savunma iş birliği) projelerinin öne çıktığı görülmüştür. Pakistan ise ekonomik ve askeri dayanma gücünün sınırlı olması nedeniyle Çin'e daha da bağımlı hale gelmiştir. Sonuç itibarıyla, Güney Asya'daki her ciddi kriz, **ABD-Çin rekabetinin taşeronlar üzerinden yansması** gibi etkiler doğurmakta; taraflar doğrudan karşı karşıya gelmeseler de müttefikleri aracılığıyla nüfuz mücadelesi sürdürmektedir.

Küresel Ticaret Savaşları ve Tedarik Zinciri Güvenliği

Kriz, **küresel ekonomik rekabetin keskinleştiği bir dönemde** vuku bulmuştur. ABD ile Çin arasında 2018'den bu yana devam eden **ticaret savaşları** ve teknoloji alanındaki rekabet, dünya ticaret sisteminde zaten ciddi gerilimler yaratmıştır. Karşılıklı gümrük tarifeleri, ihracat kontrolleri ve tedarik zincirlerini yeniden yapılandırma çabaları, küresel ekonomik düzeni dönüştürmektedir. Bu büyük güç rekabeti ortamında, Hindistan ve Pakistan gibi ülkelerde yaşanan bölgesel krizler de küresel tedarik zinciri güvenliğine etki edilmektedir. Nitekim çok kutuplu düzene geçişte **tedarik zincirlerinin coğrafi dağılımı** da jeopolitik bir enstrüman haline gelmiştir. ABD-Çin rekabeti, şirketlerin ve devletlerin kritik ürün tedarikinde **çeşitlendirme ve dost ülkelerle ticaret (friendshoring)** stratejilerine yönelmesine yol açmıştır. Asya'da istikrarın bozulması, alternatif üretim merkezi olarak görülen Hindistan gibi ülkelerin çekiciliğine darbe vurabilir veya önemli nakliye güzergâhlarının güvensizleşmesi, maliyetleri yükseltebilir.

2025 Hindistan-Pakistan gerilimi sınırlı süreli de olsa bölgedeki ulaştırma hatlarını etkilemiştir. Pakistan'ın hava sahasını kapatması nedeniyle Güney Asya üzerindeki uluslararası uçuşlar rotalarını değiştirmek zorunda kalmış; Hindistan'dan Avrupa'ya giden uçaklar daha uzun yollar izleyerek yakıt maliyetlerini artırmıştır. Benzer şekilde, çatışma ihtimaliyle sigorta şirketleri bölgedeki deniz taşımacılığı primlerini geçici olarak yükseltmiştir. Her ne kadar Hint Okyanusu'nda tanker veya ticari gemilere doğrudan saldırı riski düşük olsa da savaş endişesi dahi ticaret akışını olumsuz etkileyebilmektedir. Analistler, gerilimin tırmandığı dönemlerde **denizyollarında kazara bir çatışma veya yanlış alarm riskinin** bile bölgesel ticareti aksatabileceğini belirtmektedir. Hint Okyanusu, dünya petrol taşımacılığının önemli bir bölümünün geçtiği bir alandır; Pakistan

¹⁹ <https://news.fiu.edu/2023/india-and-vietnam-are-partnering-with-the-us-to-counter-china-even-as-biden-claims-thats-not-his-goal>

²⁰ <https://www.foreignaffairs.com/india/india-pakistan-kashmir-are-perilously-close-brink>

²¹ Girişim, Avustralya, Çek Cumhuriyeti, Japonya, İspanya, İsviçre, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri hükümetlerinin, özellikle özel sektör tarafından, dünya çapında yüksek kaliteli altyapı projelerine yatırım yapılmasını destekleyen ortak bir projesidir.

²² <https://www.foreignaffairs.com/india/india-pakistan-kashmir-are-perilously-close-brink>

ve Hindistan kıyıları bu güzergâhın tam üzerinde olmasa da bir savaş durumunda uluslararası toplum enerji nakliyatının güvenliği konusunda kaygı duyacaktır.

Küresel ölçekte bakıldığında, **tedarik zinciri güvenliği** günümüzde ulusal güvenliğin bir parçası haline gelmiştir. Pandemi, Ukrayna savaşı ve ABD-Çin ticaret gerilimleri, birçok ülkeyi hayati ürünlerde (yarı iletken, ilaç, gıda vs.) tedarik kaynaklarını gözden geçirmeye itmiştir. Hindistan, bu dönüşümde önemli bir rol oynamaya çalışmaktadır: Örneğin elektronik üretiminde Çin'e alternatif olmak için yatırımları çekmeye çalışmakta, "Make in India" girişimi ile üretim üssü haline gelmeyi hedeflemektedir. Ancak bir yandan da Hint alt kıtasındaki siyasi riskler, yatırımcıların temkinli olmasına yol açabilir. Mayıs 2025 krizi, Hindistan'ın büyük güç rekabetinde **üretim merkezi olarak güvenilirliği** konusunda soru işaretleri yaratabilecek bir gelişme.

Öte yandan, küresel ticaret savaşlarının bölgesel krizleri dolaylı şekilde körüklemeye ihtimali de vardır. ABD ile Çin arasındaki gerilim tırmadıkça, her iki güç de kendi etki alanlarını tahkim etmek için müttefiklerine ekonomik ve askeri destek sunmaktadır. Bu durum, Hindistan gibi ülkelerin stratejik önemini artırırken, Pakistan gibi ekonomisi kırılgan devletlerin ise bir bloktan diğerine bağımlılığını derinleştirmektedir. Pakistan, son yıllarda ekonomik darboğazlarda Çin'den büyük krediler almış; buna karşılık Suudi Arabistan ve Körfez ülkelerinden de destek bulmaya çalışmıştır. ABD ile ilişkileri ise inişli çıkışlıdır ve özellikle Afganistan'dan Amerikan çekilmesi sonrası Washington-İslamabad hattında soğukluk gözlenmiştir. Ticaret savaşları bağlamında, Çin Pakistan'ı kuşak-yol yatırımlarıyla kendine daha sıkı bağlarken, ABD de Hindistan'ı teknoloji yatırımları ve ticaret ayrıcalıkları ile yanına çekmektedir. Örneğin ABD, Hindistan'ı **Çin'e uyguladığı bazı ihracat kısıtlamalarından** muaf tutmakta ya da Hint ürünlerine gümrükte kolaylık sağlamaktadır. Böylece tedarik zincirleri jeopolitik ekseninde yeniden şekillenirken, Güney Asya'da da ekonomik bloklaşma eğilimleri ortaya çıkmaktadır.

Bu büyük fotoğrafa göre, Mayıs 2025 krizi bir yandan **küresel tedarik zinciri kaygıları** yaratmış (enerji fiyatları anlık dalgalanmış, yatırımcılar tedirgin olmuş) ancak diğer yandan **ticaret savaşlarının gölgesinde stratejik safları belirginleştirmiştir**. Kriz sonrasında Hindistan'ın Batı dünyası ile ekonomik entegrasyon çabaları ivme kazanırken, Pakistan ise Çin ve Rusya ile ticari bağlarını güçlendirme arayışına yönelmiştir. Küresel ekonomideki bloklaşma trendi, bölgesel krizlerin yönetimini de zorlaştırmaktadır; zira büyük güçler arasında koordinasyon azalmakta, her biri kendi müttefikini desteklemeye odaklanmaktadır. Bu ortamda, Hindistan-Pakistan gibi krizlerin **küresel belirsizliği** artırıcı etkisi var. Sonuçta, ticaret savaşları, tedarik güvenliği ve bölgesel çatışmalar birbirini besleyen bir kısır döngü oluşturma potansiyeline sahip.

Çok Kutuplu Dünya Düzeninin Yükselişi ve Küresel Güney'in Rolü

Soğuk Savaş sonrası dönemin tek kutuplu Amerikan hegemonyası, son yıllarda yerini gittikçe daha **çok kutuplu** ve dağınık bir güç dağılımına bırakmaktadır. Bu dönüşümün belirgin bir yönü, **Küresel Güney** olarak tanımlanan Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki gelişmekte olan ülkelerin uluslararası sistemde daha fazla ağırlık kazanmasıdır. Hindistan ve Pakistan, tarihi olarak bağlantısızlar hareketinin üyeleri ve küresel güneyin parçası konumundadır. Günümüzde bu ülkeler, ABD-Çin rekabetinde klasik anlamda iki kutuptan birine tam boyun eğmek yerine, kendi çıkarlarına göre çok yönlü politikalar izlemeye çalışmaktadır. Örneğin Hindistan, bir taraftan ABD ve Batı ile yakınlaşırken diğer taraftan BRICS ve Şanghay İş Birliği Örgütü gibi Çin ve Rusya'nın da içinde olduğu oluşumlarda aktiftir. Benzer şekilde Pakistan da ABD ile ilişkilerini tamamen koparmadan Çin'le stratejik ortaklığını sürdürmeye gayret etmektedir. Bu denge politikaları, çok kutuplu düzenin dinamiklerini yansıtmaktadır.

Küresel Güney'in yeni rolü, büyük güç rekabetinden bağımsız kendi ajandasını da beraberinde getirmektedir. Matias Spektor gibi analistler, son 20 yıldaki güç kaymalarından en çok Küresel Güney ülkelerinin kazançlı çıktığını vurgulamaktadır²³. Çin'in bir süper güç olarak yükselişi, ABD ile Avrupa arasındaki zaman zaman yaşanan görüş ayrılıkları ve genel olarak artan büyük güç rekabeti, gelişmekte olan ülkelere yeni manevra alanları açmıştır. Bu ülkeler, BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, G. Afrika) gibi koalisyonlar kurarak veya Afrika Birliği gibi bölgesel ittifakları güçlendirerek seslerini daha gür çıkarmaktadır. Yani Küresel Güney, Batı hakimiyetine meydan okuma ve küresel düzenin kurallarını yeniden tanımlama konusunda daha istekli hale gelmiştir. Bu durum, Hindistan ve Pakistan gibi ülkelerin büyük güç çatışmalarında yalnızca piyon olmaktan çıkıp kendi gündemlerini de dayatabileceği anlamına gelir.

2025 Hindistan-Pakistan krizi sırasında **Küresel Güney dayanışmasının** bazı nüansları görüldü. İslam İş Birliği Teşkilatı (çoğu Küresel Güney ülkesi) Pakistan'a destek açıklamaları yaparken, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda pek çok Asya ve Afrika ülkesi gerilimin düşürülmesini istedi ancak açık biçimde taraf tutmaktan kaçındı. Bu, gelişmekte olan ülkelerin artık büyük güç bloklarına koşulsuz tabi olmayıp, çatışmazlık ve dengeyi koruma çabasında olduklarına işarettir. Özellikle Hindistan, kendini Küresel Güney'in liderlerinden biri olarak konumlandırmak istemektedir. 2023'te Hindistan'ın girişimiyle düzenlenen "**Küresel Güney Zirvesi**" ve Hindistan Başbakanı Modi'nin sık sık ülkesini "küresel güneyin sesi" olarak tanımlaması bu eğilimi ortaya koymuştur. Dolayısıyla Hindistan, Pakistan'la sorunlarını uluslararası platformlarda da kendi lehine çevirmek için Küresel Güney söylemini kullanmaya çalışmaktadır. Örneğin, "terörizmden en çok acı çeken gelişmekte olan ülke" görüntüsünü işleyerek Pakistan'ı tecrit etmeye çalışmıştır. Pakistan ise İslam dünyasının ve Çin-Rusya bloğunun desteğini arkasına almaya çalışarak denge kurmaya gayret etmiştir.

Çok kutuplu dünya düzeni, genel kaniya göre daha **kaotik ve öngörülmez** olabilir. Zira net bloklar yerine esnek koalisyonlar ve çıkar eksenli geçici ortaklıklar öne çıkar. Bu da Hindistan-Pakistan gibi kronik sorunların çözümünü zorlaştırabilir. Soğuk Savaş döneminde ABD veya SSCB'nin baskısıyla nispeten frenlenen yerel çatışmalar, şimdi daha serbest bir ortam bulabilir. Çok

²³ <https://www.foreignaffairs.com/united-states/rise-nonaligned-multipolar-world-matias-spektor>

kutupluluğun daha fazla çatışmaya kapı aralayabileceği vurgulanmaktadır²⁴. Bu bağlamda, Güney Asya'daki iki nükleer gücün rekabeti, çok kutuplu düzenin sınav alanlarından biri haline gelmektedir. Çin, ABD, Rusya, hatta Orta Doğu güçleri (Suudi Arabistan, İran) bile bu denkleme kendi cephelerinden dâhil olmaktadır. Küresel Güney'in önemli aktörleri olan Hindistan ve Pakistan ise büyük güçlerin desteğini almaya çalışırken, kendi otonom çıkarlarını da korumaya çabalamaktadır. Bu ince çizgi, bazen “**yenı bağlantisızlık**” olarak adlandırılıyor: Yani ne tamamen Batı kampına ne de Çin kampına katılmak, ikisinden de fayda sağlayıp bağımsız kalabilmek.

Özellikle Hindistan, çok kutuplu düzenden fayda sağlayan bir denge politikası izlemektedir. Rusya'dan uygun fiyatla petrol alırken ABD ile savunma iş birliği yapabilmekte; İran'la ilişkilerini yürütürken İsrail'le de stratejik ortak olabilmektedir. Bu çok yönlü yaklaşım, Hindistan'ın artan küresel profilini yansıtırken, Pakistan ekonomik zaafları nedeniyle benzer manevra alanına sahip olamamaktadır. Yine de Pakistan da Körfez ülkeleri, Türkiye, Çin gibi güçlerle bağlarını çeşitlendirmeye çalışarak tek bir güce bağımlı kalmamaya gayret etmektedir. Küresel Güney'deki bu hareketlilik, uluslararası kurumlara da yansımaktadır. Örneğin G20'de ve BM'de Hindistan liderliğinde gelişmekte olan ülkelerin iklim finansmanı, kalkınma yardımları gibi konularda daha güçlü ortak tavır takındığı görülmektedir²⁵.

Sonuç olarak, Hindistan-Pakistan krizinin çözüm arayışında **yenı çok kutuplu gerçeklik** dikkate alınmalı artık ne ABD ne de başka bir güç tek başına dayatmayla bu sorunu çözemeyeceği gerçeğini tüm yaklaşımlarında merkeze oturtmalıdır. Ancak Küresel Güney'in kolektif iradesi ve büyük güçlerin iş birliğiyle ilerleme sağlanabileceği, Hindistan ve Pakistan'ı aynı masada yapıcı diyaloga çekmek için belki BM çatısı altında yeni inisiyatifler veya “Güney-Güney diplomasisi” devreye girmesi gerekliliği üzerinde tartışılmalıdır. Keşmir sorununda doğrudan arabuluculuk Hindistan tarafından reddedilse de başta Türkiye olmak üzere arka kapı diplomasisinde yükselen güçlerin (örneğin Suudi Arabistan veya BAE gibi Pakistan'a nüfuzlu aktörlerin) rol oynaması mümkün olabilir. Çok kutuplu dünyada, **Küresel Güney dayanışması** eğer gerçekten işleyecekse, Hindistan ve Pakistan gibi iki büyük güney ülkesinin barış içinde bir arada yaşaması ortak çıkarları için gereklidir. Bu anlayış, belki gelecekte krizin tarafların kendileri tarafından değil, gelişmekte olan ülkeler tarafından yumuşatılmasına yol açabilecektir.

Geleceğe Dair Senaryolar: Tırmanma Riskleri, Diplomatik Çözüm Olasılıkları ve Nükleer Caydırıcılık

Mayıs 2025 krizi şimdilik atlatılmış olsa da Hindistan ve Pakistan arasındaki düşmanlığın yapısal nedenleri çözülmüş değildir. Bu durum, geleceğe yönelik farklı senaryoları gündeme getirmektedir:

1. Kontrollü Gerilim ve Aralıklı Krizler: Büyük olasılıkla, Hindistan ve Pakistan istikrarsız bir barış durumunu sürdürmeye devam edecektir. Her iki tarafta da kamuoyları ve siyasi çevreler karşı tarafa güven duymamakta, diyalog girişimleri kırılğan kalmaktadır. Bu durumda, dönem dönem yeni sınır ötesi terör saldırıları veya provokasyonlar meydana gelebilir ve bunlar yine askeri krizlere dönüşebilir. Nükleer caydırıcılık sayesinde bu krizlerin tam ölçekli savaşa dönüşme ihtimali düşük kalsa da (taraflar nükleer eşik nedeniyle kendilerini sınırlar), her kriz kendi içinde bir yanlış hesap veya kaza sonucu nükleer tırmanmaya gebe dir. Özellikle İHA'ların, hipersonik füzelerin ve siber saldırıların devrede olduğu yeni bir askeri teknoloji çağında, kazara tırmanma riski küçümsenmemelidir. Örneğin insansız bir aracın yanlışlıkla stratejik bir tesisi vurması veya radar uyarı sistemlerindeki bir arıza, nükleer alarm yaratabilir. Bu nedenle Hindistan ve Pakistan'ın gelecekte benzer krizleri daha iyi yönetebilmek için kriz iletişim mekanizmaları kurması hayati önemdedir. Acil hatların etkin kullanımı, askeri hareketlerin şeffaflığı ve üçüncü tarafların (ABD, Çin gibi) arabuluculuk için bölgesel pivotları yanlarına almaları gelecekteki krizlerin kontrol altında tutulmasını sağlayabilir.

2. Tırmanma ve Sınırlı Savaş Senaryosu: En kötü senaryolardan biri, bir sonraki krizin kontrol edilemeyip daha geniş bir savaşa dönüşmesidir. Özellikle Hindistan'da teröre büyük can kaybına yol açan bir saldırı olması halinde, Yeni Delhi'nin iç baskılarla çok daha sert bir karşılık vermesi mümkündür. 2025'teki gibi hava operasyonlarıyla yetinmeyip kara harekâtı seçeneğini düşünmesi söz konusu olabilir. Hindistan'ın doktrini geçmişte “Soğuk Başlangıç” (Cold Start) adı verilen, hızlı ve sınırlı bir kara saldırısıyla Pakistan'ı gafil avlama planlarını içeriyordu. Böyle bir hamle, Pakistan'ı varoluşsal bir tehdit altında bırakırsa, İslamabad taktik nükleer silah kullanma doktrinini devreye sokabileceğini ima etmiştir. Pakistan'ın geliştirdiği kısa menzilli nükleer kapasiteli füze sistemi (Nasr), Hindistan'ın konvansiyonel üstünlüğüne karşı bir denge unsuru olarak görülmektedir. Dolayısıyla sınırlı bir savaş bile hızla nükleer eşığa yaklaşılabilir. Bu senaryoda kazanan olmayacağı açıktır; iki ülke de korkunç yıkıma uğrar, küresel ekonomiye darbe iner ve çevre felaketi yaşanır. Nükleer caydırıcılık tam da bu sebeple işleyecektir denebilir ancak tarih göstermiştir ki, insani zaaflar veya yanlış hesaplamalar bu caydırıcılığı zaafa uğratabilir. Bu nedenle uluslararası toplum, Hindistan-Pakistan gerilimlerinin kızıştığı anlarda daha proaktif davranmak durumundadır. 2025'te bir şekilde önlenen büyük savaş, gelecekte her zaman önlenemeyebilir.

3. Diplomatik Çözüm ve Yumuşama İhtimali: İyimser senaryoda ise, her iki ülkenin de liderliğinde aklıselim galip gelir ve kalıcı bir diyalog süreci başlar. Keşmir sorununun çözümü olmasa bile en azından yönetilebilir hale gelmesi hedeflenebilir. Örneğin 2000'lerin ortasında yürütölen **Kompozit Diyalog Süreci**²⁶ benzeri bir kapsamlı görüşme paketi yeniden canlandırılabilir. Bu süreçte sınır ötesi terörün engellenmesi için mekanizmalar, Keşmir'de halkın yaşamını iyileştirecek adımlar (seyahat ve ticaret kolaylıkları gibi) ve nükleer riskleri azaltacak anlaşmalar (füze test bildirimleri, nükleer silahların kazara kullanılmasını

²⁴ <https://credendo.com/en/knowledge-hub/world-new-multipolar-order-making-broad-impact>

²⁵ <https://www.foreignaffairs.com/united-states/rise-nonaligned-multipolar-world-matias-spektor>

²⁶ **Kompozit Diyalog (Composite Dialogue Process - CDP)**, Hindistan ve Pakistan arasında 1997 yılında başlatılan ve ikili ilişkileri normalleştirmeyi, özellikle de Keşmir sorunu başta olmak üzere temel ihtilafları çözmeyi amaçlayan çok başlıklı diplomatik görüşme sürecidir, aşağıdaki 8 temel konu başlığı altında yürütölmüştür:

Keşmir meselesi, Barış ve güvenlik (özellikle nükleer güvenlik ve CBM'ler), Siachen Buzulu meselesi, Sir Creek sınır anlaşmazlığı, Terörizm ve uyuşturucu kaçakçılığı, Ticaret ve ekonomik iş birliği, İnsani meseleler (esirler, vize kolaylıkları, mülteci aileler vs.), Kültürel alışveriş ve iletişim (karşılıklı ziyaretler, medya, spor vs.), Sir Creek sınır anlaşmazlığı, Terörizm ve uyuşturucu kaçakçılığı, Ticaret ve ekonomik iş birliği, İnsani meseleler (esirler, vize kolaylıkları, mülteci aileler vs.), Kültürel alışveriş ve iletişim (karşılıklı ziyaretler, medya, spor vs.)

önleyecek protokoller) gündeme gelebilir. Uluslararası aktörler bu defa arka planda kalarak ama süreci teşvik ederek katkı sunabilirler. Örneğin ABD ve Çin, ilk kez ortak bir inisiyatif olarak Güney Asya’da bir nükleer risk azaltma ve güven artırıcı önlemler paketi önerebilir. Böyle bir diplomatik atılım, her iki ülkenin de çıkarınadır; zira sürekli yüksek alarm durumunda yaşamak ekonomik ve sosyal maliyetler getirmektedir. Pakistan ekonomisi savunma harcamaları ve güvenlik endişeleri yüzünden kalkınma için gereken atımları yapamazken, Hindistan da süper güç olma yolunda kendi bölgesindeki istikrarsızlık nedeniyle frenlenmektedir.

Elbette diplomatik çözüm yolunda ciddi engeller vardır. Keşmir konusundaki pozisyonlar uzun süredir kırmızı çizgi niteliğindedir: Hindistan, Keşmir konusunda herhangi bir dış müdahale veya bölünmeye kesinlikle karşıyken, Pakistan da Keşmir halkının kendi kaderini tayin etmesi ilkesinden vazgeçmemektedir. Hindistan’ın 2019’da Cammu-Keşmir’in özerk statüsünü kaldırmasıyla sorunun çözümü daha da zorlaşmıştır. Yine de tam kapsamlı bir anlaşma olmasa bile “dondurulmuş ihtilaf” modeline geçiş düşünülebilir. Yani her iki taraf da mevcut fiili sınırı (LoC) kabullenmese bile ona saygı gösterir, bölgede normalleşme adımlarına odaklanır ve uluslararası platformlarda düşmanlığı tırmandırmamayı taahhüt eder. Böyle bir senaryonun gerçekleşebilmesi için Hindistan ve Pakistan’da iç siyasetinin de barışa hazır olması gerekir. Pakistan ordusunun sivil yönetime alan açması, Hindistan’da milliyetçi retorik’in yumuşaması zaman alacak hususlardır. Ancak imkânsız değildir; zira geçmişte Vajpayee-Muşerref döneminde önemli yakınlaşmalar olmuş, çözüme yaklaşıldığı dahi iddia edilmiştir.

4. Büyük Güçlerin Etkileşimine Bağlı Sonuçlar: Gelecekteki senaryolar üzerinde ABD ve Çin’in bölgedeki durumu da belirleyici olacaktır. Eğer ABD-Çin rekabeti derinleşir ve sıcak çatışma ihtimali (örneğin Tayvan meselesi üzerinden) artarsa, Hindistan-Pakistan gerilimi ikinci planda kalabilir ya da büyük güç rekabetinin bir alt cephesi haline gelebilir. Böyle bir durumda Hindistan, ABD ile daha açık bir ittifaka yönelebilir, Pakistan da Çin’den güvenlik garantileri talep edebilir. Bu da bir yeni Soğuk Savaş cepheleşmesi görüntüsü yaratır ve diplomasi alanını iyice daraltır. Alternatif olarak, ABD ve Çin stratejik bir uzlaşmaya varır veya en azından rekabeti kontrollü yürütme konusunda anlaşır, Güney Asya’da birlikte çalışmaları mümkün hale gelebilir. Örneğin her iki süper güç de nükleer silahların yayılması ve bölgesel savaşların önlenmesi gibi ortak çıkarlarda buluşup Hindistan ile Pakistan’a toplu baskı uygulayabilir. Bu senaryoda, Hindistan-Pakistan normalleşmesi için gerekli dış teşvik sağlanmış olur. Elbette ABD-Çin ilişkilerinin gidişatı belirsizdir, ancak çok kutuplu dünya düzeninin daha istikrarlı bir dengeye oturması halinde bölgesel ihtilafların çözümüne de olumlu yansımaları olacaktır.

Nükleer caydırıcılık bütün bu senaryoların merkezinde kalmaya devam edecektir. Her iki ülke de resmi doktrinlerinde nükleer silahlarını “son çare” olarak gördüklerini belirtmekle birlikte, fiiliyatta nükleer mesajlaşmayı krizlerde kullanmaktadır. Hindistan’ın “ilk kullanmama” (NFU) politikası olmasına rağmen, bazı Hint stratejistler Pakistan’ın taktik nükleer kullanım ihtimaline karşı bu doktrinin esnetilebileceğini tartışmaktadır. Pakistan ise konvansiyonel olarak zayıf kalmaya devam ederse nükleer eşiği daha da aşağı çekmek zorunda kalabilir. Bu tehlikeli eğilimlerin önüne geçmek için iki ülkenin de dahil olduğu küresel inisiyatifler önem arz ediyor. Örneğin her iki ülke de **Kapsamlı Test Yasağı Antlaşması (CTBT)** gibi anlaşmalara dahil edilerek, nükleer alanda şeffaflık ve kısıtlamalar sağlanabilir. Ayrıca karşılıklı erken uyarı sistemleri ve kazaları önleme protokolleri geliştirilebilir.

Sonuç

Hindistan ile Pakistan arasında Mayıs 2025’te yaşanan askeri gerilim, Güney Asya’nın kronikleşmiş çatışma dinamiklerinin 21. yüzyılda da devam ettiğini acı bir şekilde göstermiştir. Tarihsel olarak Keşmir sorununa dayanan ve nükleer caydırıcılığın gölgesinde süregelen bu rekabet, artık sadece bölgesel değil küresel çapta sonuçlar doğuracak bir jeopolitik fay hattıdır. 2025 krizi, bir yandan enerji güvenliği, su kaynakları ve ticaret yolları üzerinde süren mücadeleyi gözler önüne sererken, diğer yandan ABD-Çin stratejik rekabetinin bu tür bölgesel çatışmalara nasıl etki ettiğini ortaya koymuştur. Çin’in Kuşak-Yol projesi ile Hindistan’ı çevreleme hamleleri, ABD-Hindistan ortaklığını kuvvetlendirmiş; küresel ticaret savaşlarının yarattığı gergin iklim, krizin uluslararası ekonomi üzerindeki etkilerini derinleştirmiştir. Dünya düzeninin çok kutupluluğa evrildiği günümüzde, Hindistan ve Pakistan gibi Küresel Güney ülkeleri arasındaki sorunlar artık büyük güç denklemlerinden ayrı düşünülemez hale gelmiştir.

Birkaç kritik ders:

Birincisi, nükleer caydırıcılık her ne kadar büyük savaşları engellese de sürekli kriz hali bir gün kontrolden çıkabilir. Dolayısıyla uluslararası toplum, bu iki nükleer güç arasındaki ihtilafın çözümü veya en azından yönetilebilir kılınması için çaba sarf etmelidir.

İkincisi, enerji ve su gibi kritik kaynaklar çatışmada kaldiraç olarak kullanılmamalıdır; zira bunların kesilmesi insani felaketi tetikler ve uzun vadede barışı imkânsız kılar. Hindistan ve Pakistan, su paylaşımı ve enerji ticareti gibi konularda karşılıklı bağımlılık yaratmanın yollarını aramalıdır.

Üçüncüsü, büyük güçler rekabet etseler bile Güney Asya’da iş birliği yapmak zorundadır. ABD ve Çin, Hindistan-Pakistan gerilimini yönetme konusunda en azından asgari müşterekte (nükleer savaşın önlenmesi) birleşmeli ve çifte arabuluculuk mekanizması geliştirmelidir.

Dördüncüsü, Küresel Güney içindeki dayanışma ve baskı unsurları devreye sokulmalıdır; örneğin İslam İşbirliği Teşkilatı, ASEAN veya Afrika Birliği gibi yapılar ortak barış çağrılılarıyla tarafları müzakereye teşvik edebilir.

Son tahlilde, Hindistan ve Pakistan arasındaki barış, sadece iki ülkenin değil tüm Avrasya’nın istikrarı için gereklidir. Keşmir’de silahların susması, hem dünyanın en yoksul kesimlerine ev sahipliği yapan Güney Asya’da refahın artmasına hem de büyük güç rekabetinin bir boyutunun yumuşamasına katkıda bulunacaktır. Mayıs 2025 krizi, bir uyarı fişegi olarak görülmelidir: 21. yüzyılda dahi eski husumetler kolayca alevlenebilir ve eğer dikkatli olunmazsa, sonuçları küresel felakete varabilir. Bunu önlemenin yolu, çok boyutlu ve çok aktörlü diplomasiye yatırım yapmak, güvensizlik sarmalını kırarak ufak da olsa adımlar atmak ve insani

güvenliği her şeyin üstünde tutmaktır. Büyük stratejilerin çarpıştığı bu coğrafyada barışı tesis etmek zor olsa da imkânsız değildir; zira geçmişte düşmanlıkları sona eren birçok ülke gibi, Hindistan ve Pakistan da er ya da geç kalıcı bir normalleşme yolunu bulmak zorunda kalacaktır. Aksi takdirde, bir sonraki krizin son kriz olma ihtimali hala masadadır ve bunu engellemek tüm insanlığın sorumluluğudur.

Kaynakça: (Metin İçinde Geçiş Sırasıyla)

<https://www.npr.org/2025/05/11/g-s1-65755/india-pakistan-ceasefire-shaken-overnight-fighting-kashmi> <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-between-india-and-pakistan> <https://www.belfercenter.org/publication/india-and-pakistans-unstable-peace-why-nuclear-south-asia-not-cold-war-europe>
<https://www.foreignaffairs.com/india/india-pakistan-kashmir-are-perilously-close-brink>
<https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-between-india-and-pakistan>
<https://ipanewspack.com/conflict-with-india-seriously-endangers-pakistans-energy-security>
<https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-between-india-and-pakistan>
<https://iges.ba/en/geopolitics/geopolitical-significance-of-kashmir>
<https://newlinesinstitute.org/strategic-competition/mapping-a-u-s-strategy-to-counter-chinas-cpec-clout>
<https://www.files.ethz.ch/isn/154357/energysecurity.pdf>
<https://ipanewspack.com/conflict-with-india-seriously-endangers-pakistans-energy-security>
<https://www.files.ethz.ch/isn/154357/energysecurity.pdf>
<https://moderndiplomacy.eu/2025/01/17/securing-indias-maritime-energy-routes-challenges-and-strategic-responses>
<https://openurl.ebsco.com/EPDB%3Agcd%3A13%3A31632765/detailv2?sid=ebsco>
<https://www.airuniversity.af.edu/JIPA/Display/article/3371481/limited-hard-balancing-explaining-indias-counter-response-to-chinese-encirclement>
<https://news.fiu.edu/2023/india-and-vietnam-are-partnering-with-the-us-to-counter-china-even-as-biden-claims-thats-not-his-goal>
<https://www.foreignaffairs.com/india/india-pakistan-kashmir-are-perilously-close-brink>
<https://www.foreignaffairs.com/india/india-pakistan-kashmir-are-perilously-close-brink>
<https://www.foreignaffairs.com/united-states/rise-nonaligned-multipolar-world-matias-spektor>
<https://credendo.com/en/knowledge-hub/world-new-multipolar-order-making-broad-impact>
<https://www.foreignaffairs.com/united-states/rise-nonaligned-multipolar-world-matias-spektor>

Prof.Dr. Murat KOÇ / Çağ Üniversitesi Bölgesel Güvenlik Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi